Uned 2

Arwyddion Iechyd ac Afiechyd mewn Anifeiliaid Fferm

Taflen Wybodaeth

Beth yw rôl y ffermwr wrth reoli iechyd anifeiliaid fferm?

Mae gan ffermwr da byw ddyletswydd **gyfreithiol** a moesol i ofalu am iechyd a lles anghenion yr anifeiliaid.

1. **Gofal Iechyd**

Mae cadw stoc yn iach yn golygu gwneud penderfyniadau rheoli cadarn a sgiliau ymarferol da. Mae pob ffermwr eisiau anifeiliaid hapus, bodlon, sy'n cael eu bwydo'n dda, yn rhydd rhag straen ac yn gynhyrchiol.

Dau gam a all fod o gymorth i gadw'r anifeiliaid yn iach yw:

- Rheolaeth ataliol
- Rheolaeth iachaol

Fel dywed yr hen ddywediad 'mae atal yn well na iachau'. Mae'n well atal cychwyn clefyd yn hytrach na delio â'r canlyniadau. Os yw atal wedi methu, yna'r sialens nesaf i'r ffermwr yw diagnosis effeithlon a thriniaeth.

2. Gofal Lles

Disgrifir prif angen anifail fel 'rhyddid'.

Mae 'Pum Rhyddid' lle mae'n rhaid i'r ffermwyr lynu wrthynt:

1. Rhyddid rhag Newyn a Syched - drwy gael dŵr ffres a chael diet i gadw'n llawn iechyd ac egni.

2. Rhyddid rhag bod yn Anghyfforddus - drwy ddarparu amgylchedd addas, yn cynnwys cysgod a lle cyfforddus i orwedd.

3. Rhyddid rhag Poen, Anaf neu Afiechyd - drwy atal, neu ddiagnosis a thriniaeth sydyn.

4. Rhyddid i Ymddwyn yn Naturiol - drwy ddarparu digon o le, cyfleusterau priodol a chwmni anifail o'r un math.

5. Rhyddid rhag Ofn a Thrallod - drwy sicrhau amgylchiadau a thriniaethau fydd yn osgoi dioddefaint meddyliol.

Beth ydi Arwyddion Iechyd mewn Anifeiliaid Fferm?

Dylai anifeiliaid, fel pobl, edrych fel petaent yn mwynhau bywyd!

Dyma rai pethau i edrych amdanynt:

Anifeiliaid Iach	Anifeiliaid Sâl
Maen nhw'n cadw cysylltiad agos â'i gilydd er eu bod ar wasgar. Byddant yn	Ar wahân fel arfer, a dim yn rhedeg gyda'r ddiadell/gyr

rhedeg at ei gilydd i ffurfio grŵp.	
Gweithgaredd corfforol pendant. Fel arfer, byddant yn bwyta, cerdded, chwarae, twtio neu gnoi cil. Bob tro'n ymestyn ar ôl codi	Disymud a dangos dim diddordeb
Mae anifeiliaid fferm yn tueddu i fod yn farus os ydyn nhw'n iach, ac eisiau bwyd o hyd	Does gan anifeiliaid sâl fawr o ddim/dim archwaeth at fwyd
Mae'r patrwm ysgarthu'r un fath, ac mae ansawdd y tail yn cyd-fynd â'r math o fwyd. Does dim gwaed yn yr ysgarthion, ac mae'r wrin yn lliw golau	Mae dolur rhydd, neu ddiffyg tail ac wrin yn arwydd clir bod rhywbeth o'i le
Fel arfer, mae côt y fuwch yn sgleiniog ac mae ôl llyfu arni. Mae cnu'r ddafad yn dynn - nid yn fatiog. Dylai fod yn sbringar.	Mae côt di-sglein ar fuwch yn arwydd drwg. Os ydi dafad yn sâl, mae'r gwlân yn dod yn rhydd ac yn cwympo allan
Mae'r llygaid yn glir, yn ddisglair ac yn effro. Dylai socedau'r llygaid fod yn lliw pinc.	Mae llygaid anifeiliaid sâl wedi suddo ac yn bŵl. Nid yw'r amrannau'n ysmicio. Os ydi socedau'r llygaid yn lliw golau/gwyn - anaemia
Does dim rhedlif annormal o'r corff	Gall anifeiliaid sâl gael rhedlif o'r llygaid, ceg, trwyn, bogail, anws, llawes goch, tethi, clustiau neu'r pidyn
Mae anifeiliaid iach yn cerdded yn dda, mewn llinell syth Maen nhw'n sefyll yn sgwâr	Mae anifeiliaid sâl yn cerdded yn stiff, yn simsanu neu'n cerdded mewn cylchoedd. Mae cymalau gwichlyd, wedi chwyddo, yn arwydd o afiechyd
Mae'r nodweddion metabolig (pwls, anadlu a churiad y galon) yn normal	Mae'r nodweddion metabolaidd yn uwch, yn is na'r normal, neu'n eratig

Pwysigrwydd Mesur Tymheredd Anifail

Gellir defnyddio tymheredd anifail fferm i ddiagnosio problemau iechyd. Fel arfer, os ydi'r anifail wedi'i heintio gan bathogen (organeb sy'n achosi clefyd), mae newid yn nhymheredd y corff.
Anaml mae problemau treulio neu anhwylderau metabolig yn affeithio ar dymheredd yr anifail.

Tymereddau Normal Anifeiliaid Fferm

Anifail	Tymheredd Gradd Ganradd	Cyfradd Anadlu Y funud	Cyfradd Pwls Y funud
Gwartheg	38.7	12-20	45-50
Defaid	39.4	12-30	70-90
Moch	39.2	10-18	70-80
Ceffylau	37.5	8-12	36-42

Nodyn
Gall y tymereddau i gyd newid ychydig o fewn rhywogaeth, yn dibynnu ar y tywydd - ond dim ond 0.1 - 0.3 gradd.
Mae lloi ifanc, ŵyn, moch bach ac ebolion yn tueddu i gael tymereddau a graddfeydd pwls uwch.